

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้จากการส่งออกสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับตามพิกัดอัตราศุลกากรที่ 71 เข้าสู่ประเทศไทยติดอันดับ 1 ใน 5 ดังแสดงในตาราง 1 ซึ่งมีมูลค่าการส่งออกประมาณ 185,000 ล้านบาท ซึ่งมีอัตราการขยายตัว 32.38% โดยมูลค่าการส่งออกที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นนั้นจะขยายตัวได้ประมาณ 7-10% (กระทรวงอุตสาหกรรม, สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2550)

ตาราง 1

สินค้าส่งออกที่สำคัญ 5 อันดับแรกของประเทศไทยปี 2548-2550

หน่วย: ล้านบาท

รายการ	2548	2549	2550
1. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	474,445.19	565,806.93	595,969.74
2. รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	310,306.53	362,374.31	415,130.76
3. แผงวงจรไฟฟ้า	238,454.60	267,598.31	277,955.43
4. อัญมณีและเครื่องประดับ	129,339.28	139,864.58	185,147.18
5. เม็ดพลาสติก	167,914.20	171,394.06	179,511.88
รวมส่งออก 5 รายการ	1,320,459.80	1,507,038.19	1,653,714.99
อื่นๆ	2,149,700.87	2,301,845.10	2,440,613.47
รวมส่งออกทั้งสิ้น	3,470,160.67	3,808,883.29	4,094,328.46

ที่มา. จาก สินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทย, โดย กระทรวงพาณิชย์, 2551ข,

กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

อีกทั้งอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับยังเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในหลากหลายมิติ เนื่องจากธรรมชาติของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานฝีมือจำนวนมาก (labor intensive) ซึ่งก่อให้เกิดการจ้างงาน และการพัฒนาของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับต่อเนื่องกัน ตั้งแต่อุตสาหกรรมต้นน้ำจนถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำ ได้แก่ การทำเหมืองอัญมณีและแร่ การเจียรไนอัญมณี การแปรรูปโลหะมีค่า การออกแบบ การทำและประกอบตัวเรือน การผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือ และเครื่องจักร การทำวัสดุหีบห่อ และการขนส่ง ซึ่งอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับนั้นก่อให้เกิดการจ้างงานสูงถึง 1.3 ล้านคน มีโรงงานอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่จดทะเบียนกับกรมโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 718 โรงงาน (กระทรวงอุตสาหกรรม, กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2550) ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เจริญเติบโต เพราะสามารถก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Added--VA) นับจากเหมืองสู่ผู้บริโภคสูงถึง 50-400% (เตือนใจ สมบูรณ์วิวัฒน์, วลัยลักษณ์ อัครีวงศ์, ดวงพรรณ กริชชาญชัย, วันชัย ลีลากวีวงศ์ และประจวบ กล่อมจิตร, 2552) จึงถือได้ว่าอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับเป็นอุตสาหกรรมหลักประเภทหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ยังสามารถดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนในภาคอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับได้ปีละกว่าพันล้านบาท (ทัชชฌาย์ ฤกษ์สุต และนฤมล ดอกพิกุล, 2549)

แหล่งนำเข้าสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญของไทย ได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย อินเดีย ญี่ปุ่น อิสราเอล จีน ฮองกง และเบลเยียม ทั้งนี้การนำเข้าที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับการส่งออกที่ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น เพราะประเทศไทยต้องนำเข้าวัตถุดิบส่วนใหญ่จากต่างประเทศ แต่จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่ประสบกับอุปสรรคทางการค้า ภาวะเศรษฐกิจของโลกที่ชะลอตัว การยกเลิกสิทธิพิเศษทางภาษีทางการค้า (Generalized System of Preferences--GSP) และมาตรการทางการค้าที่มีโทษภาษี (Non Tariff Barrier--NTB) เช่น กฎแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของอัญมณี กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า (rule of origin) การเจรจาเขตการค้าเสรี (Free

Trade Area--FTA) และการแข่งขันกับนานาประเทศที่รุนแรงมากขึ้น อีกทั้งสหรัฐอเมริกาซึ่งถือเป็นประเทศตลาดนำเข้าหลักยังเกิดเหตุการณ์วิกฤตการเงินอีกด้วย (hamburger crisis)

ธนาคารแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะเริ่มได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินในต้นปี 2552 ซึ่งคาดว่าภาคอุตสาหกรรมการส่งออกจะได้รับผลกระทบมากที่สุด โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นตลาดส่งออกสำคัญอันดับ 1 ดังแสดงในตาราง 2 อีกทั้งสินค้าอัญมณีและเครื่องประดับถือเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย จากปัจจัยดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่อภาพรวมของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับอย่างแน่นอน

ตาราง 2

มูลค่าตลาดส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญ 10 อันดับแรกในปี 2547-2549

หน่วย: ล้านบาท

ประเทศ	2547	2548	2549
1. สหรัฐอเมริกา	24,421.18	32,519.30	31,469.72
2.ฮ่องกง	6,488.90	12,682.00	12,557.90
3. อิสราเอล	12,343.70	12,112.50	11,362.80
4. ออสเตรเลีย	3,228.98	1,888.70	9,739.30
5. เบลเยียม	10,124.18	9,311.92	9,176.94
6. สหราชอาณาจักร	5,472.30	5,342.42	7,128.10
7. สวิตเซอร์แลนด์	2,447.66	4,100.40	7,098.52
8. ญี่ปุ่น	4,531.86	5,642.30	5,568.86
9. เยอรมนี	3,798.82	4,362.88	4,495.48
10. สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	1,303.22	1,889.04	2,773.04
รวม	74,160.80	89,851.46	101,370.66

ที่มา. จาก มูลค่าตลาดส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับที่สำคัญของประเทศไทย, โดยกระทรวงพาณิชย์, 2551ก, กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.

การบริหารจัดการ โซ่อุปทานและโลจิสติกส์เป็นแนวคิดที่เชื่อมประสานการดำเนินงาน ตั้งแต่แหล่งวัตถุดิบไปจนถึงมือผู้ใช้สินค้า ซึ่งการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ให้เป็นเอกภาพจะส่งผลให้สมาชิกในระบบโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ได้รับอรรถประโยชน์เพิ่มขึ้นทุกส่วน ทั้งในด้านการไหลของสินค้า การหมุนเวียนกระแสเงิน การแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศระหว่างกัน การวางแผนร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (competitive advantage) อันได้แก่ ประสิทธิภาพในการส่งมอบสินค้าได้ตรงเวลา ปริมาณสินค้าคงคลังลดลง เวลาในการให้บริการสั้นลง ความแม่นยำของการพยากรณ์ยอดขายและสินค้าคงคลังแม่นยำขึ้น ผลผลิตโดยรวมดีขึ้น และต้นทุนรวมที่ต่ำลง จากดัชนีขีดความสามารถทั่วโลก (Global Competitive Index--GCI) ในปี 2551 ประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 34 จากทั้งหมด 134 อันดับหรือได้คะแนน 4.6 คะแนนจากคะแนนเต็ม 7 คะแนน ซึ่งในปี 2550 อยู่ในอันดับที่ 28 ลดลง 6 อันดับ (Porter & Schwab, 2008) ดังนั้น สิ่งที่จะเข้ามาช่วยในการยกระดับขีดความสามารถทั่วโลก คือ การพัฒนาการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ การบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์จึงเป็นเครื่องมือการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่จะช่วยให้องค์กรสามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งหน้าเก่าที่มีประสิทธิภาพ และคู่แข่งหน้าใหม่ที่เข้ามาท้าทาย (challenge) ที่มีอัตราความสามารถในการแข่งขันที่เติบโตสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อาทิ อินเดีย เวียดนาม กัมพูชา ได้

แต่สิ่งสำคัญ คือ การประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ เนื่องจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไม่ได้ให้ความสำคัญถึงระบบโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ และไม่ทราบถึงสถานะของตน (เตือนใจ สมบูรณ์วิวัฒน์ และคนอื่น ๆ, 2552; วันชัย ลีลาภวิวงศ์, วลัยลักษณ์ อัดธีรวงศ์ และเตือนใจ สมบูรณ์วิวัฒน์, 2552) ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในเรื่องของการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับที่สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ
2. เปรียบเทียบศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับตามตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ประเภทของธุรกิจ ขนาดของสถานประกอบการ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และช่องทางในการจำหน่ายสินค้าในธุรกิจ

สมมติฐาน

1. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โซ่อุปทานและ โลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับมีศักยภาพต่ำ
2. ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โซ่อุปทานและ โลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับแตกต่างกันตามประเภทของธุรกิจ ขนาดของสถานประกอบการ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และช่องทางในการจำหน่ายสินค้าในธุรกิจ

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาศักยภาพด้านการบริหารจัดการ โซ่อุปทานและ โลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

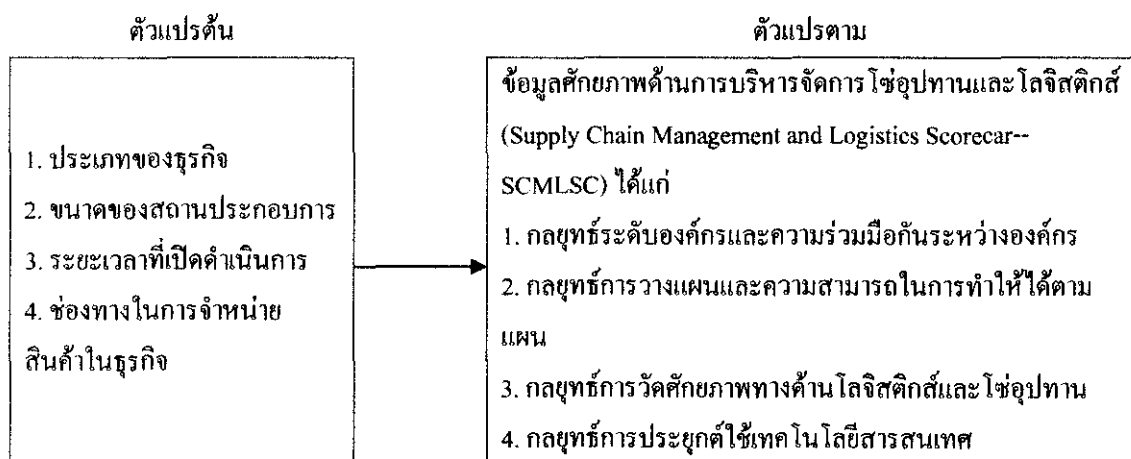
1. ด้านประชากร คือ ศึกษาเฉพาะอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับในกรุงเทพมหานคร
2. ด้านตัวแปร แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่
 - 2.1 ตัวแปรต้น คือ ประเภทของธุรกิจ ขนาดของสถานประกอบการ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และช่องทางในการจำหน่ายสินค้าในธุรกิจ

2.2 ตัวแปรตาม คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของสถานประกอบการอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับตามแนวคิดของทะเคียว เอกะวะ (Enkawa, 2005) และอภิชาติ โสภาแดง และคณะ (อภิชาติ โสภาแดง, 2550) ซึ่งแบบประเมินศักยภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ดังกล่าวมีค่า Cronbach's Alpha สูงถึง 0.928 (Yaibuathet, Enkawa, & Suzuki, 2008a)

3. ด้านระยะเวลาในการเก็บข้อมูล คือ ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2552 - มีนาคม 2553

กรอบแนวคิดงานวิจัย

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับโดยมีกรอบแนวคิดดังภาพ 1 ซึ่งตัวแปรต้น ได้แก่ ประเภทของธุรกิจ ขนาดของสถานประกอบการ ระยะเวลาที่เปิดดำเนินการ และช่องทางในการจำหน่ายสินค้าในธุรกิจ และตัวแปรตาม ได้แก่ ข้อมูลศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์

ภาพ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

สามารถนำผลการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการโซ่อุปทานและ
โลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับไปใช้ในการพัฒนาระบบการ
บริหารจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ